

Korte mededelingen

Blauwe dennenprachtkever *Phaenops cyanea* (Coleoptera: Buprestidae) nu ook in Nederland waargenomen

Op 27 juli 2002 werden te Elspeet (AC 183-476) twee exemplaren van de prachtkever *Phaenops cyanea* (Fabricius, 1775) waargenomen door mevrouw Mas Hielkema. Een exemplaar werd verzameld en is opgenomen in de collectie van haar man, Meindert Hielkema, te Gouda. De kevers zaten in de zon op stammen van fijnspar (*Picea abies*). De stammen maakten onderdeel uit van een houtverzamelplaats waar, naast fijnspar, ook geveld hout was opgeslagen van den, eik, populier en spar. Hellrigl (1978) merkt op dat vooral in Noord-Europa de soort, behalve op dennen (*Pinus sylvestris*, *P. nigra*, *P. pinaster*, *P. halepensis*, *P. salzmanni* en *P. laricio*), ook op spar voorkomt. De kever schijnt een voorkeur te hebben voor dikkere stamdelen en takken.

Het is opmerkelijk dat eerst nu deze warmteminnende prachtkever in ons land is waargenomen, daar het voorkomen van *P. cyanea* sinds 1990 in nagenoeg alle deelstaten van de voormalige Bondsrepubliek Duitsland is vastgesteld (Mühle 1998) en daar als schadelijk aan dennen wordt gemeld. Ook Köhler & Klausnitzer (1998) vermelden de soort van alle deelstaten met uitzondering van het Weser-Emsgebied.

Phaenops cyanea heeft een lichaamslengte van 8-10 mm, is staalblauw tot blauwgroen van kleur, glanzend en sterk afgeplat (figuur 1). De larven vreten eerst zigzaggende gangen onder de schors en vreten later ook van het spinhout. De uitvliegopening is ovaal van vorm en kan worden verward met de uitvliegopening van boktorren. De soort komt voor in Europa, Noordwest-Afrika, het zuiden van Klein-Azië, de Kaukasus, Siberië en Mongolië; hij lijkt de Atlantische invloedssfeer te mijden.

Figuur 1. *Phaenops cyanea*, gevangen 27 juli 2002 te Elspeet, Gelderland. Foto: Paul van Wielink

Phaenops cyanea captured 27 July 2002, Elspeet, Gelderland.

Vitale bomen worden niet bedreigd, omdat ze de jonge larven door middel van hun sapstroom of door inkapseling met harsen kunnen doden. Zwakke bomen kunnen echter afsterven indien de boom door de keverlarven wordt aange-tast. Bomen op warme zonnige plaatsen en bomen die te lijden hebben van wateroverlast maken een grotere kans als broedboom te fungeren. Verdere verspreiding van de kever

kan worden voorkomen door in het voorjaar de aangetaste bomen te rooien, te ontschorsen en de schors te verbranden.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Mas en Meindert Hielkema voor hun melding en onze latere uitstapjes naar deze vindplaats. Ook Paul van Wielink wil ik bedanken voor zijn fraaie opname van de prachtkever.

Literatuur

- Hellrigl K 1978. Ökologie und Brutpflanzen europäischer Prachtkäfer (Coleoptera: Buprestidae). Zeitschrift für Angewandte Entomologie 85: 167-191.
Mühle H 1998. Die Käfer Mitteleuropas 15: 5-398.
Köhler F & Klausnitzer B (eds) 1998. Verzeichnis der Käfer Deutschlands. Entomologische Nachrichten und Berichte, Beiheft 4: 1-185.

Dré Teunissen
Strausslaan 6
5251 HG Vlijmen
dre.teunissen@zonnet.nl

Summary

Phaenops cyanea (Coleoptera, Buprestidae) new for The Netherlands

On 27 July 2002 two beetles belonging to *Phaenops cyanea* were found in Elspeet, province of Gelderland. They were sunbathing on trunks of felled *Picea abies*. Felled trunks of other tree species were lying nearby. This is the first record of this species for The Netherlands. The record was expected, as the species is found in nearly all departments of Germany.

Phyllonorycter robiniella (Lepidoptera: Gracillariidae) in Amsterdam

Na de spectaculaire en snelle intocht van *Cameraria ohridella* Deschka & Dimic in ons land heeft zich kortgeleden *Phyllonorycter robiniella* Clemens aangediend als opvallende en potentieel schadelijke mineerder. De inkt van zijn officiële benoeming tot *faunae nova species* is nog maar nauwelijks droog (Huisman et al. 2003). Het verspreidingsgebied dat tussen 1998 en 2002 in Nederland is opgebouwd lijkt te bestaan uit drie kernen: Zuid-Limburg, de Achterhoek met de omgeving van Nijmegen, en de omgeving van Rotterdam.

Al een paar jaren houd ik in Amsterdam de robinia's in de gaten en op 23 augustus 2003 was het zover. Op 50 passen van mijn woning in Amsterdam Noord ontdekte ik één sneeuw witte onderzijdige blaasmijn. De mijn was goed ontwikkeld en bevatte twee cocons - ongewoon voor een *Phyllonorycter* maar typisch voor deze soort. Hiermee heeft *P. robiniella* dus een vierde kern in Nederland. Kort na de Amsterdamse waarneming, op 19 september 2003, werd *P. robiniella* gevonden in Hilvarenbeek. Het zal nu vermoedelijk niet lang meer duren voordat de soort homogeen over ons land verspreid is.

De expansie van *P. robiniella* in onze omgeving is nog traag als we die vergelijken met de situatie in Centraal Europa. Met name Hongarije, waar de soort in het najaar van 1996 in het noordwesten verscheen, werd in een kleine drie jaar onder de voet gelopen. Waarschijnlijk hangt dit samen met het feit dat ruim 20% van het bosareaal daar bestaat uit de exotische robinia (Csóka 2003). De aantasting is daar massaal en leidt tot veel voortijdig bladverlies. Voor ernstige schade aan de bosbouw op langere termijn wordt dan ook gevreesd. In ons land, waar robinia's nog maar zelden voor de houtproductie worden geteeld, is schade voornamelijk te verwachten bij sierbeplanting.

In 1970 dook in Noord-Italië een tweede robiniamineerder op, *Parectopa robiniella* Clemens, evenals *Phyllonorycter robiniella* een gracillariïde die thuishoort in Noord-Amerika. Ook deze soort maakt grote witte bladmineerders, die echter grotendeels bovenzijdig zijn en niet afgerond als bij *Phyllonorycter*, maar lobbig (Ellis 2003). Ook *Parectopa* heeft Centraal-Europa bereikt en doet daar serieuze schade (Csóka 2003). De expansie is inmiddels tot Slovenië en Oostenrijk gevorderd. Het zal dus nog wel even duren voordat we deze tweede *P. robiniella* kunnen inschrijven, maar opletten is nu al geboden.

Literatuur

Csóka G 2003. Leaf mines and leaf miners. Agroinform.

Ellis WN 2003. Bladmineerders van Nederland. <http://www.xs4all.nl/~wnellis>.

Huisman KJ, Koster JC, Nieukerken EJ van & Ulenberg SA 2003. Microlepidoptera in Nederland in 2000. Entomologische Berichten 63: 88-102.

Willem N. Ellis
Jisperveldstraat 591
1024 BD Amsterdam
wnellis@xs4all.nl

Summary

Phyllonorycter robiniella (Lepidoptera: Gracillariidae) in Amsterdam

Phyllonorycter robiniella, for the first time found in The Netherlands in 1998, has recently been found in Amsterdam. Although this species expands rather slowly in The Netherlands compared to the situation in Central-Europe, it is expected that it will soon have conquered the entire country. The North American gracillariid moth, *Parectopa robiniella*, occurs in Europe (Italy) since 1970. This species expands slowly in Europe.

Nieuwtjes

Promoties

Biologische bestrijding van groene spint op cassave in Afrika

Population dynamics of cassava green mite and its predator *Typhlodromalus aripo* in Benin, West Africa. Alexis Onzo, Universiteit van Amsterdam. Promotiedatum 11 november 2003.

Cassava, a plant which provides food for more than 200 million people in sub-saharan Africa, is attacked by the cassava green mite *Mononychellus tanajoa* (Bondar), a pest originating from the Neotropics. *Mononychellus tanajoa* is object of a classical biological control program using *Typhlodromalus aripo* DeLeon, a predatory mite introduced from Brazil. This study analysed the impact of *T. aripo* on *M. tanajoa* densities. *Typhlodromalus aripo* inhabits the apex of cassava plants during the day and forages on leaves in the upper stratum of cassava foliage at night. Lower cassava green mite densities are now encountered on upper cassava leaves compared to before introduction of *T. aripo*. Long-term population dynamics over seven consecutive years in cassava fields in Benin (West Africa) showed a close association of *T. aripo* and *M. tanajoa* and a high tolerance of *T. aripo* to prevailing environmental conditions. Population densities of both *M. tanajoa* and *T. aripo* generally follow rainfall pattern and show two peaks per year: one high peak for both *M. tanajoa* and *T. aripo* occurring in December (the beginning of the dry season), a low peak for *M. tanajoa* in March and for *T. aripo* in July (rainy season), when *M. tanajoa* densities are generally low. The low peak in *T. aripo* densities is seemingly determined by the occurrence of maize pollen, an alternative food source for *T. aripo*. The study indicated that in West Africa exotic and indigenous predatory mite species are complementary in controlling *M. tanajoa* in cassava fields. A full understanding of the interactions between host plants and natural enemies of herbivores, and of the interactions among natural enemy species should lead to designing more effective biological control strategies.